

مطالعه و بررسی وضعیت استقلال‌یافتگی جوانان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۱۰/۲

شماره مسلسل: ۲۰۲۹۴

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

مطالعه و بررسی وضعیت استقلال یافتگی جوانان

نوع گزارش: طرح/ لایحه راهبردی نظارتی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین:

بهزاد خلیلی

ناظران علمی:

موسی بیات، ریحانه رحمانی پور

ناظر علمی خارج مرکز:

میثم مهدیار (معاون پژوهشی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات)

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. جوانان
۲. استقلال یافتگی
۳. مسئولیت پذیری

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۵/۰۱

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۹	۱. مقدمه و بیان مسئله.....
۹	۱-۱. اهمیت و ضرورت نقش آفرینی جوانان در تحقق همه جانبه گفتمان پیشرفت.....
۹	۱-۲. مشارکت پایین جوانان در برخی ابعاد گفتمان پیشرفت.....
۱۱	۱-۳. تأخیر در استقلال یافتگی؛ یکی از عوامل مهم مشارکت پایین جوانان در پیشرفت.....
۱۳	۲. شواهد تأخیر در استقلال یافتگی جوانان.....
۱۴	۲-۱. نشانگر تشکیل خانواده.....
۱۶	۲-۲. نشانگر کسب درآمد.....
۱۷	۲-۳. نشانگر پدر و مادر شدن (والدگری).....
۲۰	۳. معرفی و بررسی عوامل تأخیر در استقلال یافتگی جوانان.....
۲۰	۳-۱. نظام آموزش عمومی.....
۲۰	۳-۲. نظام آموزش عالی.....
۲۱	۳-۳. نهاد خانواده.....
۲۱	۳-۴. سربازی.....
۲۱	۳-۵. نظام قانونی و حقوقی.....
۲۲	۳-۶. بازار کار.....
۲۲	۳-۷. نظام نگرشی فرد.....
۲۴	۴. جمع بندی.....
۲۶	منابع و مأخذ.....

فهرست اشکال

۱۰	شکل ۱. نمودار مقایسه تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی جوانان ۱۵-۲۴ ساله ایران با کشورهای منتخب از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳ میلادی.....
۱۰	شکل ۲. نمودار تغییرات عمومیت ازدواج میان جوانان از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲.....
۱۲	شکل ۳. دوره های مختلف گذار به بزرگسالی.....
۱۳	شکل ۴. نشانگرهای استقلال یافتگی جوانان در جامعه ایران.....
۱۴	شکل ۵. نمودار تغییرات میانگین سن مردان در ازدواج مرتبه نخست.....
۱۵	شکل ۶. نمودار تغییرات میانگین سن زنان در ازدواج مرتبه نخست از سال ۱۳۵۵ تا ۱۴۰۲.....
۱۵	شکل ۷. نمودار تغییرات سهم جمعیت جوانان هرگز ازدواج نکرده از جمعیت کل جوانان از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱.....
۱۶	شکل ۸. نمودار وضع فعالیت اقتصادی جمعیت در سال ۱۴۰۱.....
۱۷	شکل ۹. نمودار تغییرات تمایل جوانان به داشتن ۳ فرزند و بیشتر از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۹.....
۱۸	شکل ۱۰. نمودار تغییرات میانگین سن زنان در زمان ازدواج مرتبه اول و تولد فرزند نخست از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲.....
۱۸	شکل ۱۱. نمودار تغییرات فاصله زمانی بین میانگین سن ازدواج اول زنان و تولد فرزند مرتبه اول از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲.....
۱۹	شکل ۱۲. نمودار تغییرات میانگین سن مردان در زمان ازدواج مرتبه اول و تجربه پدر شدن برای مرتبه اول از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲.....
۱۹	شکل ۱۳. نمودار تغییرات فاصله زمانی بین میانگین سن ازدواج مرتبه اول مردان و تجربه اولین پدری از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲.....
۲۳	شکل ۱۴. نمودار استخوان ماهی عوامل مؤثر بر به تعویق افتادن استقلال یافتگی جوانان.....
۲۴	شکل ۱۵. گزاره های استدلالی تأخیر در استقلال یافتگی تعویق جوانان.....

مطالعه و بررسی وضعیت استقلال یافتگی جوانان

چکیده

پیشرفت همه‌جانبه کشور مستلزم نقش‌آفرینی حداکثری نیروی انسانی جوان در عرصه‌های مختلف آن است که وجود بیش از ۲۱ میلیون جوان (افراد ۱۸ تا ۳۵ ساله)، چنین فرصت‌گران‌بهایی را فراهم کرده است. اما طبق بررسی‌ها، سطح ایفای نقش جوانان حداقل در برخی از ابعاد مهم پیشرفت همچون اقتصاد و نهاد خانواده مطلوب ارزیابی نمی‌شود. در گزارش حاضر که باهدف توصیف مسئله و معرفی علل وقوع آن نگارش یافته است، تأخیر در استقلال یافتگی یا ورود دیر هنگام به دوره پذیرفتن نقش‌ها؛ یعنی بزرگ‌سالی یکی از دلایل مهم کم‌رنگ بودن نقش جوانان در برخی ابعاد پیشرفت کشور، معرفی می‌شود. بررسی عوامل مهم وقوع این مسئله نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی نظام آموزش عمومی و عالی عموماً بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان تأکید دارد و ابعاد مرتبط با استقلال یافتگی همچون مهارت‌مندی شغلی در برنامه‌های تحصیلی کمتر دیده می‌شود. همچنین به سبب طولانی بودن و انعطاف پایین برنامه‌ریزی تحصیلی آموزش عالی (به‌طور خاص دوره کارشناسی)، جوانان دانشجویان اشتغال پایدار در کنار تحصیلات عالی را ندارند. مشارکت اقتصادی پایین جوانان، دوره طولانی برای یافتن شغل، پایداری شغلی در سنین بالا و نرخ بالای بیکاری نیز استقلال یافتگی آنها را با تأخیر مواجه می‌سازد. تأکید نهاد خانواده بر موفقیت تحصیلی و توجه کمتر به مهارت‌مندی فرزندان، تعریف سن قراردادی ۱۸ سال در نظام حقوقی و قانونی، تناسب حداقلی محتوای دوره سربازی با برنامه‌ها و نیازهای آتی مردان جوان و همچنین تأثیرات فردگرایی بر برخی ابعاد نظام انگیزشی و نگرشی افراد از جمله عوامل مهم تأخیر در استقلال یافتگی جوانان به‌شمار می‌رود.

بیان / شرح مسئله

بر اساس برآورد مرکز آمار، بیش از ۲۱ میلیون نفر ایرانی در سنین جوانی (بازه سنی ۱۸ تا ۳۵ سال) قرار دارند که وجود این میزان از جمعیت جوان فرصت بی بدیلی برای پیشرفت و تعالی روزافزون کشور فراهم آورده است. جوانان به عنوان طلایه داران رشد و رونق اقتصاد، سلامت اجتماعی و فرهنگی و عوامل ثبات، امنیت و بسط و گسترش مرزهای دانش و فناوری به شمار می‌روند که نقش آفرینی آنها در عرصه‌های مختلف مورد اشاره منوط به تمایل و توانایی شان در پذیرش آن نقش‌هاست. مسئولیت‌پذیری به معنای پذیرش رضایتمندانه تکالیف خویش و تعهدات نسبت به دیگران و انجام درست و بی‌کم و کاست آنهاست. این مهم، موجبات استقلال یافتگی به موقع و گذار از جوان وابسته به جوان بزرگسال را فراهم می‌سازد. بررسی ابعاد نظری موضوع استقلال یافتگی نشانگرهای مختلفی را به عنوان متغیر رصد وضعیت استقلال یافتگی معرفی می‌کند که از میان آنها سه نشانگر ازدواج، کسب درآمد و تجربه پدری و مادری مورد اجماع نظری و متداول در جوامع مختلف بوده است. شواهد آماری موجود در گزارش حاضر که با هدف توصیف ابعاد مختلف مسئله و مطالعه علل وقوع آن انجام شده است؛ نشان می‌دهد، میزان مشارکت و فعالیت جوانان حداقل در برخی از ابعاد مهم پیشرفت کشور پایین است. از عوامل مهم این رخداد آن است که استقلال یافتگی در سنین جوانی به تأخیر می‌افتد و گذار فرد به دوره بزرگسالی و پذیرش نقش‌های بنیادین با تعویق همراه است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

■ «ازدواج و تشکیل خانواده»: میانگین سن ازدواج مرتبه نخست پسر و دختر ایرانی به ترتیب به ۲۸،۳ سالگی و ۲۴ سالگی افزایش پیدا کرده است. به معنای دیگر مردان ازدواج خود را در اواخر دهه سوم زندگی و زنان تشکیل خانواده را در اواسط دهه سوم زندگی تجربه می‌کنند. افزون بر این پدیده، سهم جمعیت جوانان هرگز ازدواج نکرده نیز در گذر زمان افزایش یافته است؛ به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۲، ۴۴ درصد جوانان هرگز ازدواج نکرده بوده‌اند، اما این عدد در سال ۱۴۰۱ به ۴۸،۸ درصد افزایش یافته است.

■ «تجربه والدگری»: پدری و مادری از جمله نقش‌های مهمی است که معطوف به مسئولیت‌پذیری هستند. بر اساس داده‌های پیمایشی، در سال ۱۳۹۹، ۹۴،۴ درصد از جوانان تمایل داشته‌اند که حداقل یک فرزند داشته باشند. همچنین تمایل جوانان به داشتن ۳ فرزند و بیشتر از ۱،۲ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۴۱،۸ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. از سوی دیگر، با وجود افزایش میانگین سن ازدواج مرتبه اول مردان و زنان جوان در بازه زمانی سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲، اما میانگین سن مردان جوان در زمان تجربه اولین مرتبه پدری از ۳۲،۳ سال به ۳۲،۱ سال و میانگین سن زنان جوان در زمان تجربه اولین مرتبه مادری از ۲۷،۹ سال به ۲۷،۳ سال کاهش یافته است. گزاره‌های فوق در خصوص تمایل و تجربه پدر و مادر شدن جوانان از دیدگاه استقلال یافتگی به عنوان نقاط مثبت محسوب می‌شوند که می‌توان با کاهش میانگین سن ازدواج، وضعیت آن را بهبود بخشید.

■ «کسب درآمد»: بررسی‌های آماری نشان می‌دهد نرخ مشارکت اقتصادی جوانان تنها ۴۶،۸ درصد است که از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱، ۴،۱ درصد از کل نرخ فعالیت اقتصادی کاسته شد. مقایسه با دیگر کشورها نشان از پایین بودن سطح فعالیت اقتصادی جوانان ایرانی دارد. با تحلیل داده‌های بازار کار می‌توان دریافت پایداری و ثبات شغلی جوان‌ها نیز به اواخر دهه سوم زندگی‌شان موکول شده است.

عوامل متعددی موجب شده تا استقلال یافتگی جوانان به تأخیر بیفتد و گذار آنها به دوره بزرگسالی و پذیرش نقش‌های مهم فردی و اجتماعی با اختلال جدی مواجه شود که از جمله مهم‌ترین این عوامل می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

■ **نظام آموزش عمومی و عالی**: آمادگی دانش‌آموزان برای تجربه زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی یکی از هدف‌های کلان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش محسوب می‌شود، اما برنامه آموزشی کنونی مدارس عموماً بر موفقیت تحصیلی تأکید دارد. محتوای ارائه شده در آموزش عالی نیز، مشابه نظام آموزش عمومی اغلب به منظور افزایش سطح دانش و سواد تخصصی جوانان در یک رشته تحصیلی صورت می‌گیرد و فراگیری توانمندی‌های لازم برای استقلال یافتگی از قبیل مهارت‌مندی شغلی در آغاز جوانی کمتر مورد توجه این نهاد

قرار می‌گیرد. همچنین تحصیلات دانشگاهی از حیث زمانی طولانی است و انعطاف‌پذیری پایینی دارد؛ بدین معنا که دانشجویان به‌ویژه در دوره کارشناسی به‌صورت تمام‌وقت مشغول تحصیل هستند و از حیث زمانی امکان پیگیری تحصیل و اشتغال به‌صورت هم‌زمان از سوی دانشجویان وجود ندارد.

■ **نهاد خانواده:** در حال حاضر نظام آموزش عمومی در امر تربیت و آموزش کودکان و نوجوانان سهم بالایی به خود اختصاص داده است. در این راستا، نهاد خانواده نیز هم‌راستا با نظام آموزش بر مقوله موفقیت تحصیلی تأکید دارد و برای کسب مهارت فرزندان در حوزه‌های مرتبط با استقلال‌یافتگی به‌هنگام همچون اشتغال و تشکیل خانواده برنامه آموزشی، حمایتی و ترغیبی مشخصی ندارد.

■ **نظام حقوقی و قانونی:** در نظر گرفتن سن ۱۸ سالگی به‌عنوان حداقل سن قانونی برای مشارکت جوانان در انتخابات، دریافت پروانه کسب برای راه‌اندازی کسب‌وکار، دریافت گواهی‌نامه، بهره‌مندی از تمام خدمات بانکی، خرید سیم‌کارت، نقل و انتقال ملکی و انجام معاملات اقتصادی و همچنین الزام قانون مدیریت خدمات کشوری مبنی بر داشتن حداقل سن ۲۰ سال برای استخدام در دستگاه‌های اجرایی، به‌منزله آن است که نظام حقوقی و قانونی پس از سنین یاد شده، افراد را دارای شخصیت مستقل می‌داند. پذیرفته شدن دیر هنگام استقلال‌یافتگی جوانان از سوی نظام حقوقی و قانونی، خود عامل مهمی در تأخیر استقلال‌یافتگی جوانان به‌شمار می‌رود.

■ **سربازی:** تناسب حداقلی محتوای دوره سربازی با برنامه‌ها و نیازهای آتی جوان موجب می‌شود تا وقفه‌ای در برنامه‌های زندگی فرد به‌وجود بیاید و مستقل شدن او به تعویق بیفتد.

■ **بازار کار:** بازار کار جوانان از عوامل مهم تأخیر در استقلال‌یافتگی به‌شمار می‌رود. براساس داده‌های مرکز آمار، میزان مشارکت اقتصادی جوانان پایین ارزیابی می‌شود و در سنین بالا پایداری شغلی می‌یابند. نرخ بیکاری بالا و دوره بیکاری طولانی مدت جوانان موجب شده تا موضوع کسب درآمد آنها، با وضعیت مطلوب فاصله داشته باشد.

■ **نظام نگرشی فرد:** به‌سبب رشد فردگرایی، بخشی (حدود ۲۱ درصد) از گروه جوانان به‌جای برخی از نشانگرهای استقلال‌یافتگی که عمدتاً معطوف به نقش‌های اجتماعی و خانوادگی هستند، مصادیق فردگرایانه را به‌عنوان نشانگر استقلال‌یافتگی معرفی می‌کند. پررنگ شدن مؤلفه‌های فردگرایانه در استقلال‌خواهی به‌معنای کاهش تمایل این دسته از جوانان به پذیرفتن نقش‌های مختلف خانوادگی و اجتماعی است.

۱. مقدمه و بیان مسئله

۱-۱. اهمیت و ضرورت نقش آفرینی جوانان در تحقق همه جانبه گفتمان پیشرفت

رهبر معظم انقلاب اسلامی مقوله «پیشرفت» را به عنوان نقشه جامع حرکت کلی کشور معرفی می کنند؛ به گونه ای که باید تمام سیاست ها و برنامه ریزی ها و حتی چشم اندازهای کشور بر اساس آن طراحی شوند [۱]. منطق حاکم بر گفتمان پیشرفت، درون زا بودن و تکیه بر عناصر داخلی است و پیشرفت مطلوب آن است که استقلال کشور تضمین شود [۲]. حوزه های فکری، علمی، زندگی و معنوی به عنوان عرصه های چهارگانه پیشرفت محسوب می شوند. در عرصه فکری، نیل به سمت جامعه متفکر و اندیشه ورز مقصود است، در پیشرفت علمی، استقلال، نوآوری و حرکت علمی مورد نظر قرار می گیرد، عرصه زندگی، تمام موارد اساسی مربوط به بهزیست افراد جامعه همچون رفاه، استقلال، آزادی و ... را شامل می شود و در عرصه معنوی، شایسته است که جامعه ایرانی به سمت معنویت بیشتر حرکت کند [۱]. در [الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت](#) هدف گذاری شده است که ایران تا افاق ۱۴۴۴ از نظر سطح کلی پیشرفت و عدالت باید جزء چهار کشور برتر آسیا و هفت کشور اول دنیا قرار بگیرد و محور و اساس تحقق همه جانبه آن، وجود نیروی انسانی توانمند و مسئولیت پذیر است [۳]. در این میان، جوانان^۱ به واسطه ویژگی ها و استعداد های منحصر به فرد خود؛ همچون شور و اشتیاق جوانی، روحیه پیگیری و تلاش بی وقفه، توان بدنی و فکری بالا و دانش و تحصیلات عالی در تحقق همه جانبه پیشرفت نقش بنیادین دارند. به عنوان نمونه در عرصه زندگی، وقتی پیشرفت حاصل می شود که بهزیست افراد جامعه تأمین شده باشد و مثبت شدن شاخص های هر کدام از حوزه های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و خانواده که مرتبط با بهزیست ایرانیان است، منوط به نقش آفرینی صحیح و مشارکت حداکثری جوانان در هر کدام از این موارد است. در حال حاضر حدود ۲۱ میلیون جوان در کشور وجود دارد که این امکان را برای کشور فراهم کرده است [۴]. در بیانیه گام دوم انقلاب نیز، به جوانان بیش از هر گروه دیگری توجه شده و این افراد به عنوان نسلی معرفی می شوند که باید مسئولیت ساختن کشور را بر عهده بگیرند [۵].

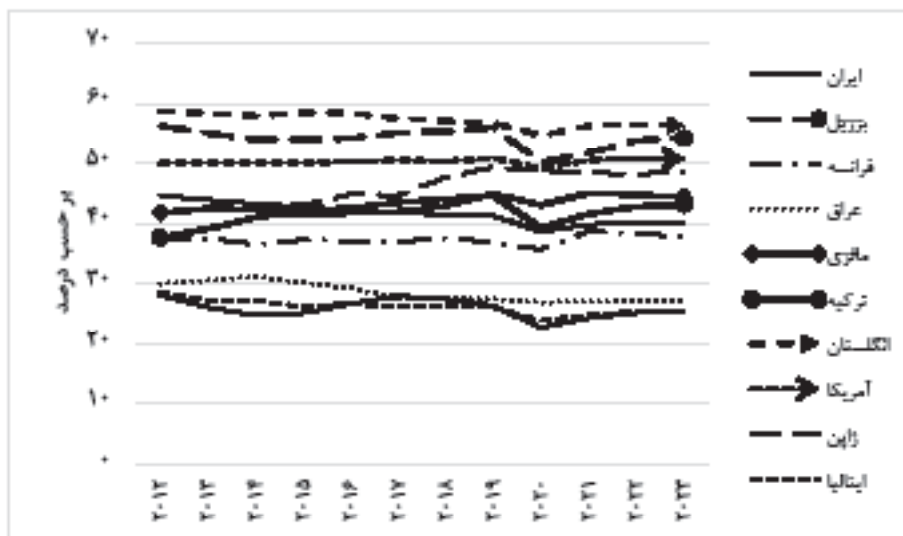
۱-۲. مشارکت پایین جوانان در برخی ابعاد گفتمان پیشرفت

بخش قابل توجهی از پیشرفت کشور و زیست رضایتمندانه افراد جامعه منوط به مثبت بودن شاخص های اقتصادی همچون رشد اقتصادی است. به سبب تعیین کنندگی فعالیت اقتصادی در مقوله رشد اقتصادی، حضور نیروی کار جوان در بازار کار از جمله مصادیق عینی مشارکت و نقش آفرینی جوان در عرصه رشد اقتصادی است. افقی که [الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت](#) در مقوله اقتصادی تا سال ۱۴۴۴ ترسیم می کند، قرار گرفتن اقتصاد ایران میان ۱۰ اقتصاد بزرگ جهان است [۳]؛ چنین موضوعی مستلزم مشارکت حداکثری نیروی انسانی جوان با توانمندی و مهارت بالاست. اما بررسی داده های نیروی کار مرکز آمار نشان می دهند سطح فعالیت اقتصادی جوانان پایین است؛ به گونه ای که نرخ مشارکت اقتصادی این افراد از ۵۱٫۱ درصد در سال ۱۳۹۷ به ۴۶٫۸ درصد در سال ۱۴۰۱ کاهش پیدا کرده است [۶] [۷]. گفتنی است، در حال حاضر ۱۱٫۳ میلیون نفر از جوان ها مشارکت اقتصادی ندارند [۷].

مقایسه با دیگر کشورها، پایین بودن سطح فعالیت اقتصادی جوانان کشورمان را بیش از پیش نمایان می کند. در سال ۲۰۲۳، میزان مشارکت اقتصادی جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله کشوری همچون انگلستان بیش از ۲ برابر نرخ مشارکت اقتصادی جوانان ایران در همین بازه سنی بوده است.

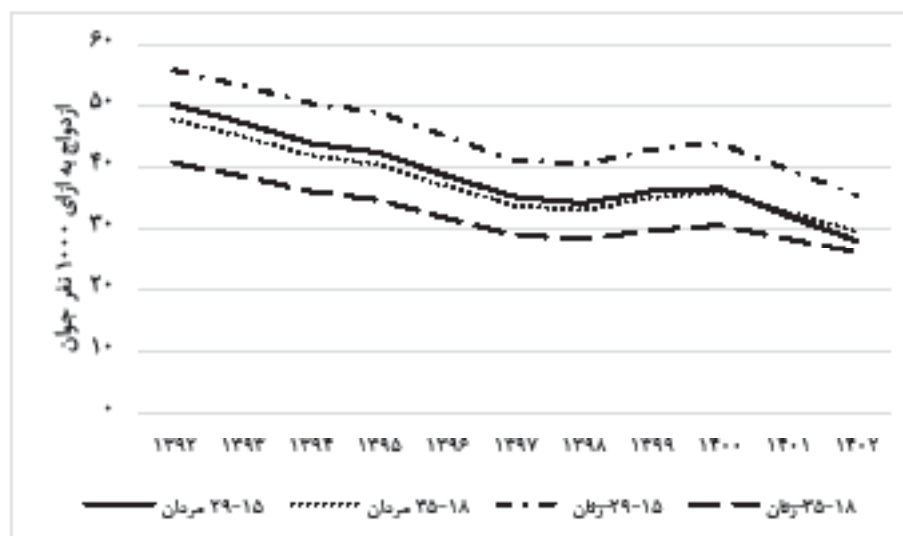
۱. براساس مصوبه سی و هشتمین جلسه شورای عالی جوانان در آذرماه ۱۳۹۷، بازه سنی جوانی از ۱۵ تا ۲۹ سال به ۱۸ تا ۳۵ سال تغییر کرد [۳۰].

شکل ۱. نمودار مقایسه تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی جوانان ۱۵-۲۴ ساله ایران با کشورهای منتخب از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳ میلادی [۸]

یکی دیگر از ابعاد مهم پیشرفت، مثبت بودن شاخص‌های مربوط به نهاد خانواده است. براساس اصل دهم **قانون اساسی، خانواده** واحد بنیادین جامعه به‌شمار می‌رود که تشکیل آن در سنین به‌هنگام و مناسب مورد تأکید بند «۴» **سیاست‌های کلی خانواده** قرار گرفته است. در این میان جوانان مهم‌ترین نقش‌آفرین در تشکیل و پایداری نهاد خانواده محسوب می‌شوند، اما داده‌های سال‌های اخیر نشان می‌دهند که شاخص ازدواج ویژه سنی جوانان^۱ کاهش یافته است؛ به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۹۲ ۴۷٫۸ نفر به‌ازای هزار نفر مرد جوان و ۴۰٫۷ نفر به‌ازای هزار نفر زن جوان ازدواج کرده‌اند؛ اما این میزان در سال ۱۴۰۲ به ۲۹٫۷ نفر به‌ازای هر هزار نفر مرد جوان و ۲۶٫۲ نفر به‌ازای هزار نفر زن جوان کاهش یافته است [۹].

شکل ۲. نمودار تغییرات عمومیت ازدواج میان جوانان از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲

مأخذ: محاسبات محقق براساس داده‌های خام طرح آمارگیری مرکز آمار ایران از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ و پاسخ‌نامه‌های آرسالی از سوی سازمان ثبت احوال کشور به شماره نامه ۱۴۰۲/۹۹۱۹۹۶ در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۳.

۱. در گزارش حاضر شاخص «ازدواج ویژه سنی جوانان» که با میزان عمومی ازدواج متفاوت است، از تقسیم تعداد رخداد سالیانه ازدواج جوانان بر اندازه جمعیت جوانان و ضرب آن در عدد ۱۰۰۰ به دست می‌آید (ازدواج ویژه سنی زنان جوانان $\times 1000 =$ تعداد رخداد ازدواج زنان جوان / اندازه جمعیت زنان جوان) و ازدواج ویژه سنی مردان جوان $\times 1000 =$ تعداد رخداد ازدواج مردان جوان / اندازه جمعیت مردان جوان).

ذیل موضوع خانواده، جوانان علاوه بر نقش آفرینی در تشکیل خانواده، نقش اساسی در تداوم نسل جامعه ایرانی بر عهده دارند. اما داده‌ها نشان می‌دهند باروری ویژه زنان جوان متأهل^۱، از ۲۲۹ تولد به ازای هزار زن متأهل جوان در سال ۱۳۹۱ به ۱۶۸ مورد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است [۱۰] [۱۱]. در حال حاضر وضع فرزندآوری در کشور مطلوب ارزیابی نمی‌شود. نرخ باروری کل ۱،۵۴ فرزند است^۲ که این عدد به میزان ۰/۷ کمتر از حد جانشینی (۲،۱ فرزند به ازای هر زن) است [۱۲]. بنابراین وضعیت مشارکت جوانان حداقل در دو بعد اقتصادی و خانواده گفتمان پیشرفت با وضع مطلوب آن فاصله معناداری دارد.^۳

۳-۱. تأخیر در استقلال یافتگی؛ یکی از عوامل مهم مشارکت پایین جوانان در پیشرفت

اثر مشارکت در ابعاد مختلف پیشرفت همچون اقتصاد و خانواده معطوف به نقش و پذیرش آن است. بنابر اهمیت مشارکت جوانان در پیشرفت، این گروه از افراد باید در سنین به هنگام قادر بر پذیرفتن نقش‌ها در عرصه‌های مختلف باشند. تقبل نقش در سنین به هنگام مستلزم وجود ویژگی مهمی به نام مسئولیت‌پذیری در جوان نسبت به خداوند، خود، دیگران اعم از اعضای خانواده و افراد جامعه و کشور است. فرد مسئولیت‌پذیر رضایتمندانه تکالیف و تعهدات را نسبت با طرف مقابل می‌پذیرد و آنها را درست انجام می‌دهد. مسئولیت‌پذیری بنیان و اساس تمایل و توانایی یک شخص برای استقلال یافتگی است. در واقع فرد مستقل مسئولیت‌پذیر بوده و تمایل و توانایی برای پذیرش نقش‌های گوناگون فردی و اجتماعی را دارد. در جامعه این ویژگی لازمه ورود فرد به دوره بزرگسالی است. بنابراین اگر گذار فرد به دوران بزرگسالی و استقلال یافتگی در آغاز جوانی انجام پذیرد، امکان ایفای نقش مؤثر او در حوزه‌های مختلف پیشرفت همچون اقتصاد و خانواده فراهم می‌شود.

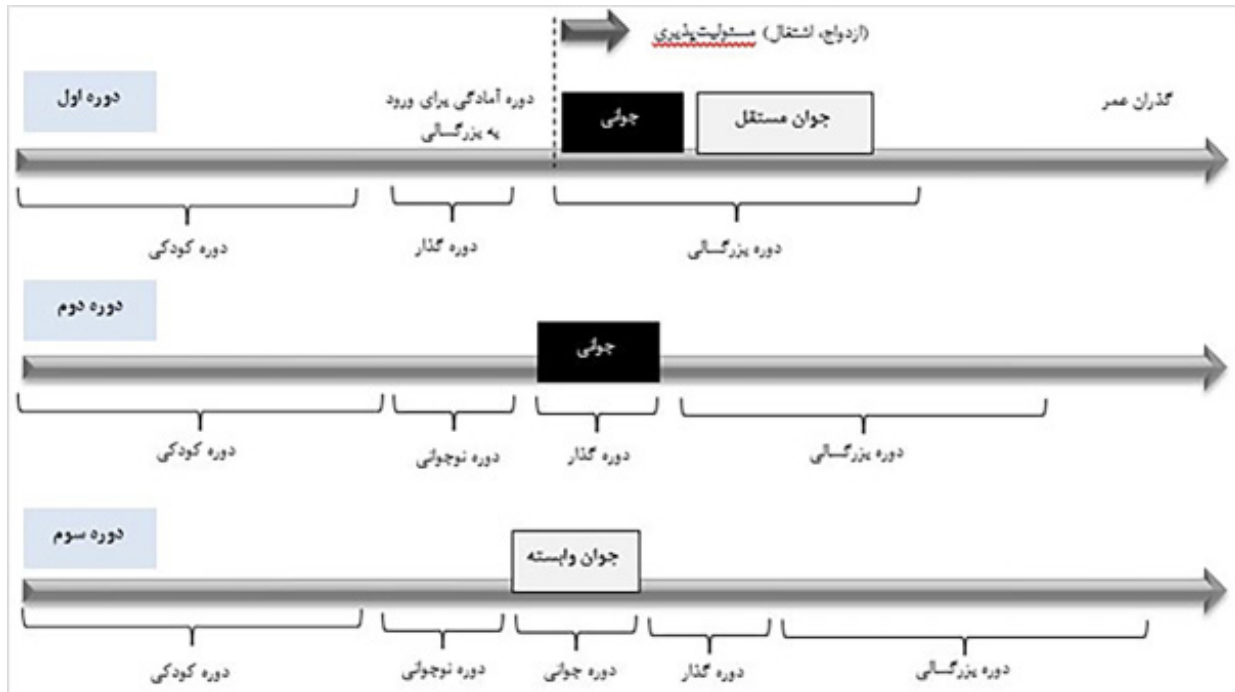
مشاهده‌ها نشان می‌دهد که گذار جوان به عرصه پذیرفتن نقش‌ها دچار تغییرات بنیادین شده است. بر اساس مطالعات مختلف، انتقال افراد به مرحله بزرگسالی سه دوره مهم تاریخی را تجربه کرده است. نخست، تا پیش از قرن بیستم، فرد پس از گذران کودکی به طور مستقیم وارد بزرگسالی و پذیرش مسئولیت‌های اشتغال، تشکیل خانواده و فرزندآوری می‌شد. اما پس از آن، با تأسیس مدرسه و ایجاد ضرورت حق تحصیل برای افراد، دوره نوجوانی به عنوان مرحله بعد از کودکی، به وجود آمد [۱۳]. در دوره دوم، عملاً گذار فرد به بزرگسالی به پس از نوجوانی و اتمام تحصیلات موکول شد. با وجود تأخیر در استقلال افراد، اما همچنان افرادی که از حیث سنی جوان بودند، مستقل و بزرگسال محسوب می‌شدند. در دوره اخیر، عوامل متعددی موجب شده تا گذار فرد به بزرگسالی، بلافاصله پس از نوجوانی انجام نشود؛ بلکه جوانی به عنوان مرحله زندگی فرد اصالت پیدا کرده و انتقال افراد به دوران پذیرش نقش‌ها و مسئولیت‌ها، به پس از طی شدن جوانی موکول شده و جوان مستقل، جای خود را به جوان وابسته داده است.

۱. برای محاسبه باروری ویژه سنی زنان جوان متأهل، تعداد موالید زنان جوان بر جمعیت زنان متأهل در آن سال تقسیم و در عدد ۱۰۰۰ ضرب شد (باروری ویژه سنی زنان جوان متأهل = $1000 \times$ تعداد موالید زنان جوان).
اندازه جمعیت زنان جوان متأهل

۲. بر اساس پاسخ نامه سازمان ثبت احوال کشور به شماره ۱۴۰۳/۵۹۰۲۱۷ در تاریخ ۱۴۰۳/۵/۱۳.

۳. بررسی بدون جهت‌گیری همه ابعاد مشارکت جوانان در عرصه‌های مختلف پیشرفت، اعم از مشارکت اجتماعی و سیاسی مستلزم بازتعریف و انتخاب شاخص‌های متعدد بر اساس مبانی گفتمانی جامعه ایرانی-اسلامی و وجود داده‌های رسمی مربوط به آن شاخص‌هاست. اما با توجه به عدم تطابق نظام شاخص‌گذاری شده بر واقعیت جامعه ایرانی-اسلامی، بررسی ابعاد مورد نظر از مشارکت جوانان نیاز به توسعه نظری و تبیین شاخص دارد که پرداختن به آن در این گزارش امکان‌پذیر نیست. علاوه بر آن، دسترسی به داده‌های مختلف مرتبط با آن شاخص‌ها نیز میسر نیست.

شکل ۳. دوره‌های مختلف گذار به بزرگسالی

مأخذ: نگارنده.

بررسی‌ها نشان می‌دهد امروزه فرد ایرانی قادر بر ایفای نقش‌ها و پذیرش مسئولیت‌ها در سنین به‌هنگام نیست و به‌سبب آنکه استقلال‌یافتگی و دوره گذار او به بزرگسالی با تأخیر همراه است، نمی‌تواند در پیشرفت مشارکت فعالی داشته باشد و نیازهای فردی خود را سامان بخشد. براساس داده‌های پیمایشی در سال ۱۳۹۸، ۲۶،۲ درصد از مردان و ۳۱،۸ درصد از زنان که در دوره سنی ۱۵ تا ۲۹ سال قرار دارند؛ معتقدند به میزان زیاد و خیلی زیاد به دیگران وابسته هستند [۱۴].^۱ در واقع حدود یک‌سوم از جامعه جوان در سنین اعلام شده دچار مسئله عدم استقلال‌یافتگی هستند. شواهد بیشتری دال بر تأخیر استقلال‌یافتگی جوانان موجود بوده که بخش بعد گزارش به‌طور تفصیلی بدان پرداخته است.

۱. فردی که در دوره سنی جوانی قرار دارد و مستقل است، سرگردان نیست و مسیر زندگی هدفمندی را برای خود ترسیم می‌کند. اما ۲۳،۳ درصد از مردان و ۲۲،۲ درصد از زنان جوان به‌صورت زیاد و خیلی زیاد بالاتکلیف هستند [۱۴].

۲. شواهد تأخیر در استقلال یافتگی جوانان

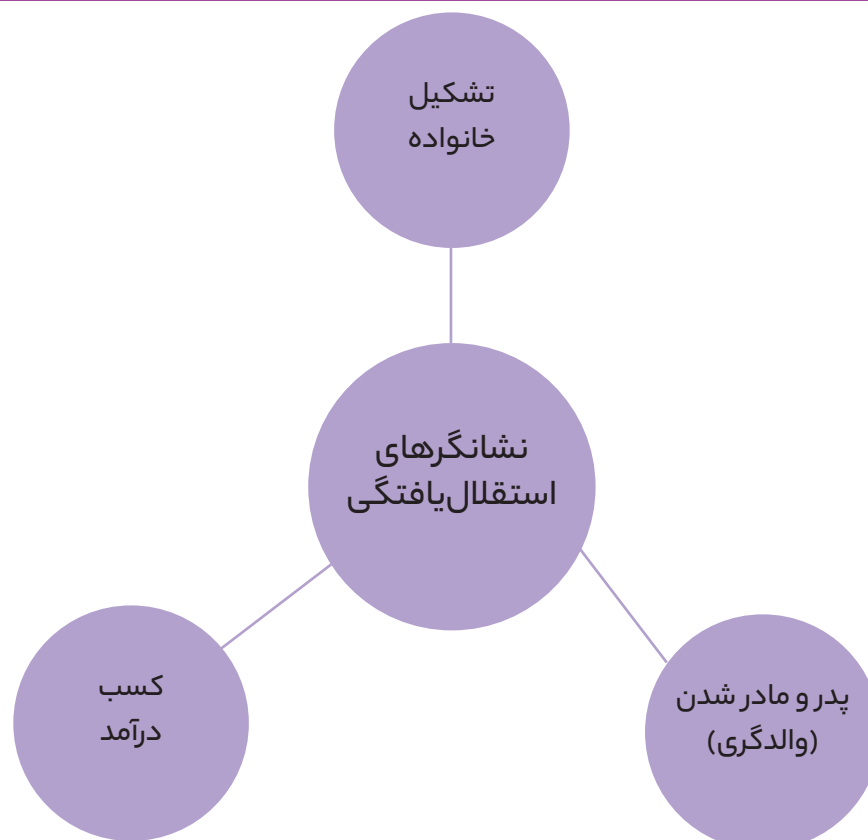

راه تشخیص وضعیت استقلال یافتگی و زمان ورود افراد به دوره بزرگسالی، رجوع به نشانگرها و سنجش آنهاست. در این راستا، ازدواج و تشکیل خانواده، فرزندآوری و ثبات شغلی از جمله نشانگرهای انتقال به دوره بزرگسالی معرفی شده‌اند [۱۵] [۱۶] [۱۷] [۱۸]. ازدواج، فرزندآوری و اشتغال از موضوعات بنیادی جامعه به‌شمار می‌روند که تماماً معطوف به نقش هستند. به‌عبارت دیگر فرد با تشکیل خانواده، پدر و مادر شدن و اشتغال، نقشی را می‌پذیرد و در قبال طرف مقابل خود اعم از همسر، فرزند و کارفرما باید مسئولانه به تعهدات خود عمل کند. در مطالعه دیگری از دواج از حیث انسان‌شناختی و پذیرش نقش در جامعه همچون مسئولیت‌های همسری، پدری و مادری و اشتغال از حیث جامعه‌شناختی، به‌عنوان نشانگرهای مهم بزرگسالی معرفی می‌شوند [۱۹].

در یک پژوهش، جوانان ایرانی مورد مطالعه پیدا کردن شغل دائمی، داشتن استقلال مالی از والدین و ازدواج را نشانگر نقشی مهم و بسیار مهم خود برای گذار به بزرگسالی عنوان کرده‌اند [۲۰]. مردان جوان، توانایی اداره خانواده، توانایی حمایت مالی از خانواده، استقلال مالی و اشتغال و زنان جوان، توانایی تربیت و مراقبت از فرزند را شاخص‌های مهم‌تر بزرگسالی معرفی کرده‌اند [۱۹].

با وجود اشتراک‌های قابل توجه پژوهش‌ها پیرامون نشانگرهای استقلال یافتگی و بزرگسالی، اما این شاخص‌ها برای جوامع مختلف یکسان نیستند و لحاظ اقتضائات فرهنگی، اجتماعی و دیگر عوامل تأثیرگذار ضروری است. افزون‌بر آن، در نظر داشتن تفاوت‌های جنسیتی در موضوع استقلال یافتگی و گذار به بزرگسالی نیز امری لازم به‌شمار می‌رود [۱۹] [۲۱]. براساس موارد متعدد فوق، در گزارش پیش‌رو موضوعات تشکیل خانواده، پدر و مادر شدن و کسب درآمد به‌عنوان نشانگرهای استقلال یافتگی جوانان در جامعه ایران مورد بررسی و سنجش قرار می‌گیرند.

شکل ۴. نشانگرهای استقلال یافتگی جوانان در جامعه ایران

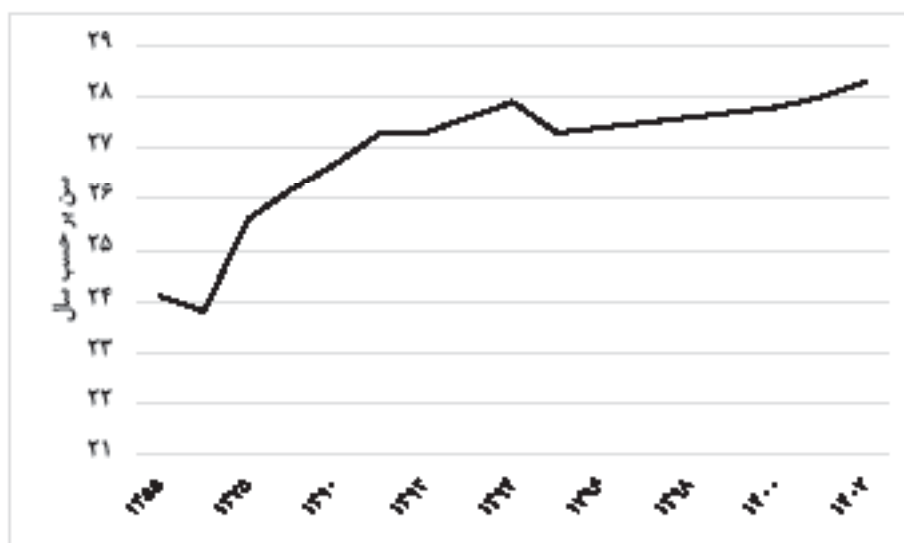

مأخذ: همان.

۲-۱. نشانگر تشکیل خانواده

رخداد ازدواج به‌عنوان مدخل ایجاد نقش‌های مهم همسری، مادری و پدری به‌شمار می‌رود که هر کدام از آن نقش‌ها مستلزم پذیرفتن مسئولیت‌های متعدد است. لذا ازدواج در سنین به‌هنگام و عمومیت بالای تشکیل خانواده میان جوانان، می‌تواند نشانگر بخشی از مقوله استقلال‌یافتگی به‌هنگام آنها باشد. اما مطابق آمار، در بازه زمانی ۱۳۶۵ تا ۱۴۰۲، میانگین سن ازدواج مرتبه نخست مردان از ۲۳,۸ سال به ۲۸,۳ سال افزایش یافته است. گفتنی است، در حال حاضر جوانان مرد ایرانی، تشکیل خانواده را به اواخر دهه سوم زندگی خود موکول می‌کنند.

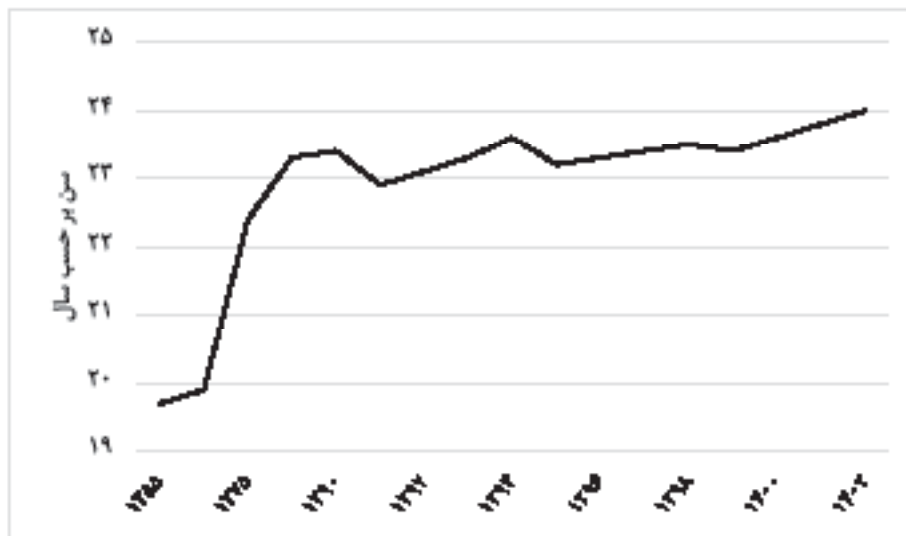
شکل ۵. نمودار تغییرات میانگین سن مردان در ازدواج مرتبه نخست

مأخذ: نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۵ و سازمان ثبت احوال کشور.

در بازه زمانی مورد اشاره، میانگین سن زنان در ازدواج مرتبه نخست از ۱۹,۹ سالگی به ۲۴ سالگی افزایش پیدا کرده است. اگر زنان جوان در اواسط دهه ۶۰، خانواده خود را در اواخر دهه دوم زندگی تشکیل می‌دادند، اکنون این امر تا حدود اواسط دهه سوم زندگی به تعویق افتاده است. البته شیب افزایش میانگین سن ازدواج در مرتبه اول هم به‌لحاظ میزان رشد و هم از نظر کیفیت رشد در پسران و دختران متفاوت بوده است. به‌گونه‌ای که بیشترین میزان رشد میانگین سن ازدواج دختران بین سال‌های ۱۳۶۵-۱۳۸۵ اتفاق افتاده و از سال ۱۳۸۵ تا به‌امروز تغییرات کمتر بوده، اما در پسران روند شیب تغییرات سن ازدواج ملایم‌تر بوده است.

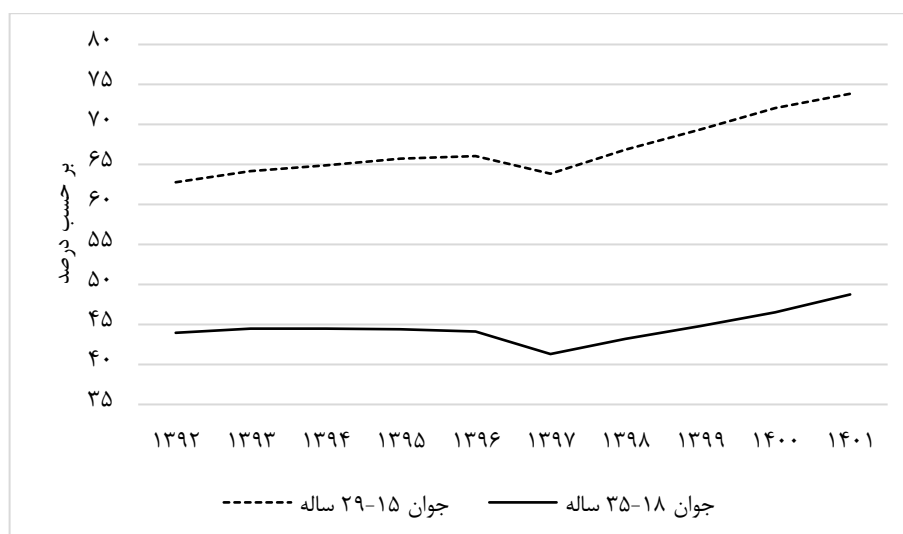
شکل ۶. نمودار تغییرات میانگین سن زنان در ازدواج مرتبه نخست از سال ۱۳۵۵ تا ۱۴۰۲

مأخذ: نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۵۵ تا ۱۳۹۵ و گزارش وضعیت اجتماعی و فرهنگی ایران بهار ۱۴۰۳ مرکز آمار [۲۲].

علاوه بر به تعویق افتادن زمان ازدواج و تشکیل خانواده جوانان، سهم افراد هرگز ازدواج نکرده که در سنین جوانی قرار دارند نیز افزایش یافته، به گونه‌ای که بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱، سهم جوانان هرگز ازدواج نکرده از ۴۴ درصد به ۴۹ درصد افزایش یافته است. با فرض تعریف قبلی از سن جوان، در بازه زمانی مورد اشاره، سهم جوان‌های هرگز ازدواج نکرده از ۶۳ درصد به ۷۴ درصد رسید. در واقع حدود ۴۹ تا ۷۴ درصد از جوانان یکی از سه شاخص مهم استقلال یافتگی که از دواج می‌باشد را ندارند.

شکل ۷. نمودار تغییرات سهم جمعیت جوانان هرگز ازدواج نکرده از جمعیت کل جوان از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱

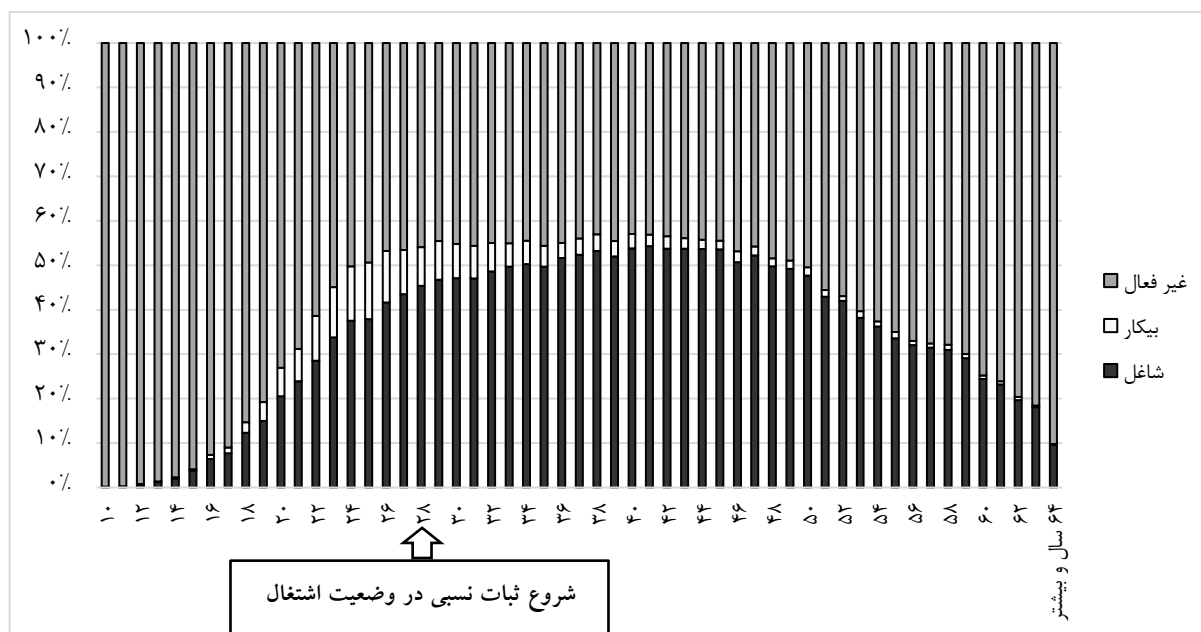
مأخذ: محاسبات نگارنده براساس داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱.

با در نظر داشتن افزایش سن ازدواج جوانان و رشد روزافزون پدیده مجرد از نوع جوانان هرگز ازدواج نکرده، باید عنوان کرد که ازدواج و تشکیل خانواده به عنوان یکی از مهم‌ترین نشانگرهای استقلال یافتگی با تأخیر به وقوع می‌پیوندد. جوانان بسیار دیرتر از گذشته نقش مهم همسری را می‌پذیرند و در راستای رفع نیازهای بنیادین خود گام برمی‌دارند. ازدواج و پذیرفتن دیر هنگام نقش همسری به معنای به تعویق افتادن نقش مهم دیگری به نام والدگری نیز است.

۲-۲. نشانگر کسب در آمد

اشتغال، مسیر صحیح و اصلی کسب درآمد است و وابستگی اقتصادی از عوامل مهم تأخیر در گذار فرد به دوره بزرگ سالی به شمار می‌رود. بررسی و تحلیل داده‌های بازار کار بیان می‌کند که ثبات نسبی اشتغال برای جوانان از اواخر دهه سوم زندگی شروع می‌شود که بسیار دیر هنگام است.

شکل ۸. نمودار وضع فعالیت اقتصادی جمعیت در سال ۱۴۰۱

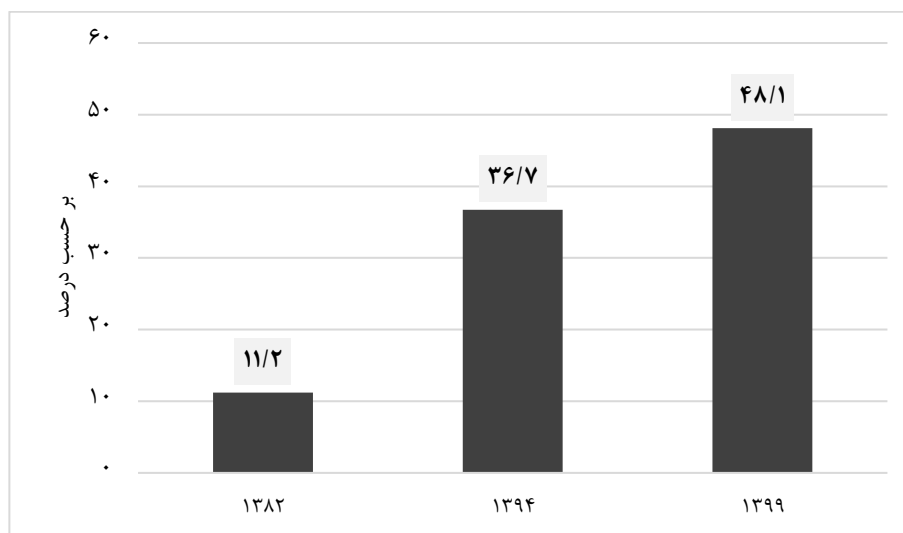
مأخذ: محاسبات محقق براساس داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار در سال ۱۴۰۱.

با وجود آنکه جوانان مهم‌ترین دغدغه و هدف خود را مقوله اشتغال و کسب درآمد معرفی می‌کنند، اما در بازار کار مشارکت پایینی دارند و پایدار شدن اشتغال آنها در سنین بالا رقم می‌خورد [۱۴]. بنابراین وابستگی اقتصادی مطلوب جوان نیست، اما عوامل متعددی موجب شده تا کسب درآمد جوان دچار اختلال شود و از حیث زمانی به تعویق بیفتد. لذا یکی دیگر از سه شاخص مهم استقلال یافتگی که کسب درآمد و اشتغال است نیز با تأخیر محقق می‌شود. از سوی دیگر به سبب آنکه اشتغال پسران، مهم‌ترین مؤلفه دختران برای ازدواج معرفی می‌شود [۲۳]؛ به نوعی می‌توان مقوله استقلال مالی و اشتغال مردان جوان را بنیان و پیش شرط اتخاذ دیگر تصمیمات مهم، پاسخ به نیازهای بنیادین و نقش آفرینی‌های راهبردی همچون ازدواج و تشکیل خانواده دانست. در همین راستا، باید عنوان کرد میانگین سن ازدواج مردان جوان در مرتبه نخست و سن تقریبی آنها در زمان پایداری شغلی به یکدیگر نزدیک هستند.

۳-۲. نشانگر پدر و مادر شدن (والدگری)

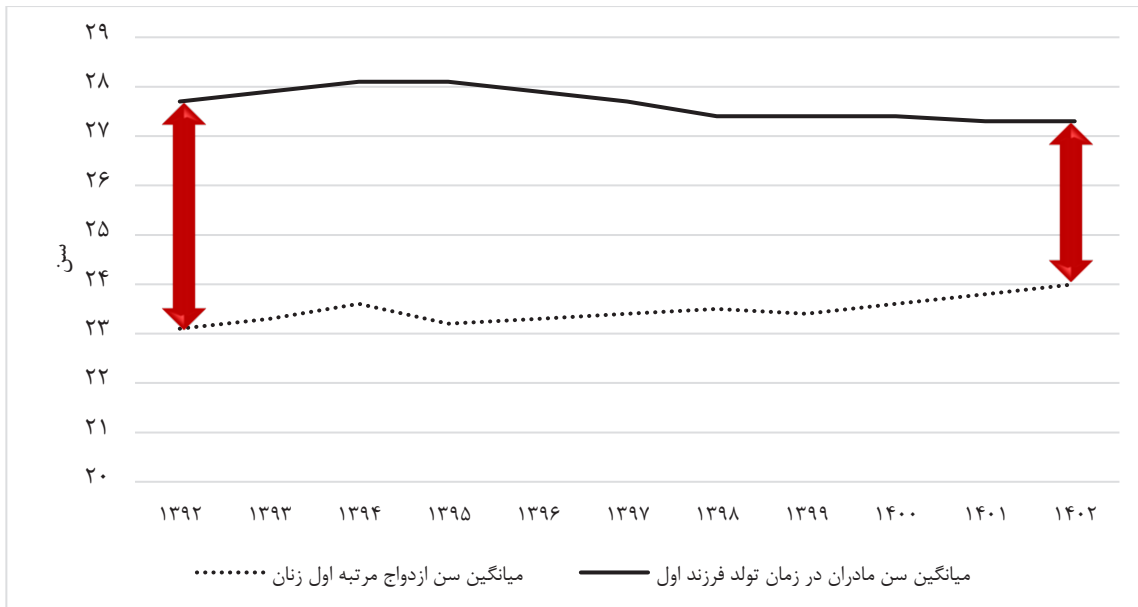
پذیرش نقش پدری و مادری از جمله مؤلفه‌های مهم ورود جوانان به دوره بزرگسالی است که مطالعه ترجیحات جوانان نشان می‌دهد، تمایل آنها به فرزنددار شدن و تجربه والدگری بالاست. براساس نتایج پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان کشور در سال ۱۳۹۹، ۹۴٫۴ درصد از جوانان عنوان کرده‌اند که تمایل به داشتن حداقل یک فرزند دارند [۲۳]. موضوع مهم دیگر در ساحت نگرش جوانان به تجربه والدگری، افزایش قابل توجه تعداد فرزندان دلخواه جوانان است. در سال ۱۳۸۲، سهم جوانان مایل به داشتن ۳ فرزند و بیشتر، ۱۱٫۲ درصد برآورد شده [۲۴] که این میزان در سال ۱۳۹۹ به ۴۸٫۱ درصد افزایش یافته است [۲۳]. در واقع نگرش جوانان به تجربه چندباره نقش‌های پدری و مادری در بازه زمانی یاد شده رشد معناداری یافته که از جنبه استقلال یافتگی تمایل زیاد به داشتن فرزند و تعداد فرزندان بیشتر می‌تواند به‌عنوان مؤلفه‌های مثبت در نظر گرفته شود.

شکل ۹. نمودار تغییرات تمایل جوانان به داشتن ۳ فرزند و بیشتر از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۹ [۲۲]، [۲۳] و [۲۵]

با وجود مطلوبیت مقوله فرزندخواهی میان جوانان، اما آنها مرتبه اول پدری و مادری را در سنین بالا تجربه می‌کنند. براساس داده‌های ثبتی سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۴۰۲، میانگین سن مادران در زمان تولد فرزند نخست، ۲۷٫۳ سال و برای مردان، میانگین سن پدر شدن برای مرتبه نخست، ۳۲٫۱ سال بوده است. به عبارت دیگر، سن پدر شدن به اوایل دهه چهارم زندگی موکول شده و زنان نیز، در اواخر دهه سوم زندگی مادری را تجربه می‌کنند. با این وجود، مطالعه روند تغییرات شاخص در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ نشان می‌دهد میانگین سن مادران در زمان تولد فرزند اول از ۲۷٫۷ سال در سال ۱۳۹۲ به ۲۷٫۳ سال در سال ۱۴۰۲ تنزل یافته است. نکته حائز اهمیت آنکه در همین بازه زمانی، میانگین سن زنان در ازدواج مرتبه اول از ۲۳٫۱ سال در سال ۱۳۹۲ به ۲۴ سال در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

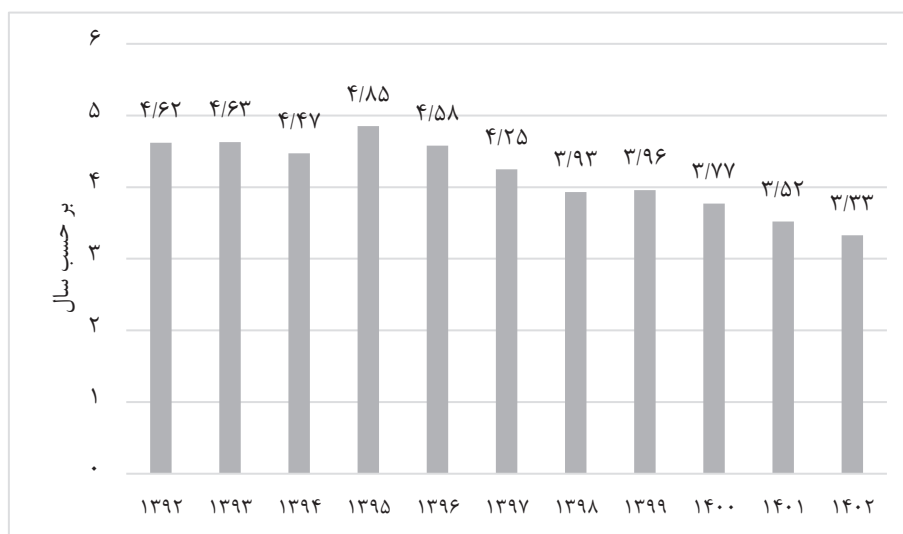
شکل ۱۰. نمودار تغییرات میانگین سن زنان در زمان ازدواج مرتبه اول و تولد فرزند نخست از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲

مأخذ: درگاه آمارهای انسانی سازمان ثبت احوال کشور و پاسخ نامه ارسالی از سازمان ثبت احوال کشور با شماره ۱۴۰۳/۵۹۰۲۱۷ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۵/۱۳.

با وجود به تأخیر افتادن زمان تشکیل خانواده از سوی زنان، اما میانگین سن برای تجربه مرتبه اول مادری میان آنها کاهش یافته است. به عبارت دیگر، الگوی فاصله زمانی میان رخداد ازدواج مرتبه نخست زنان و تولد فرزند اول آنها، در ۱۰ سال گذشته با کاهش همراه بوده؛ به گونه‌ای که در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲، مقدار این فاصله از ۴٫۶۲ سال با کاهش حدود ۱٫۳ سال به ۳٫۳۳ سال تنزل یافته است.

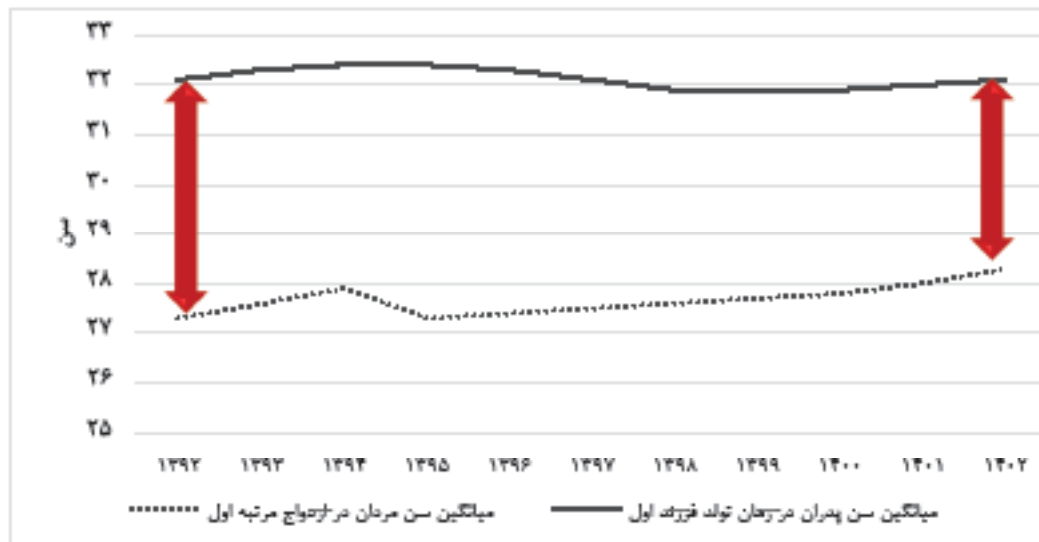
شکل ۱۱. نمودار تغییرات فاصله زمانی بین میانگین سن ازدواج اول زنان و تولد فرزند مرتبه اول از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲

مأخذ: محاسبات محقق.

این شرایط برای مردان نیز صدق می‌کند. هرچند در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ میانگین سن مردان در زمان پدر شدن برای مرتبه اول بانوسان اندک همراه بوده، اما در انتهای این بازه زمانی نسبت به سال ۱۳۹۲، مقدار شاخص (۱،۳۲) بدون تغییر باقی مانده است. این در حالی است که در همین بازه زمانی میانگین سن مردان در زمان ازدواج مرتبه اول، از ۲۷،۳ سال در سال ۱۳۹۲ به ۲۸،۳ سال در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

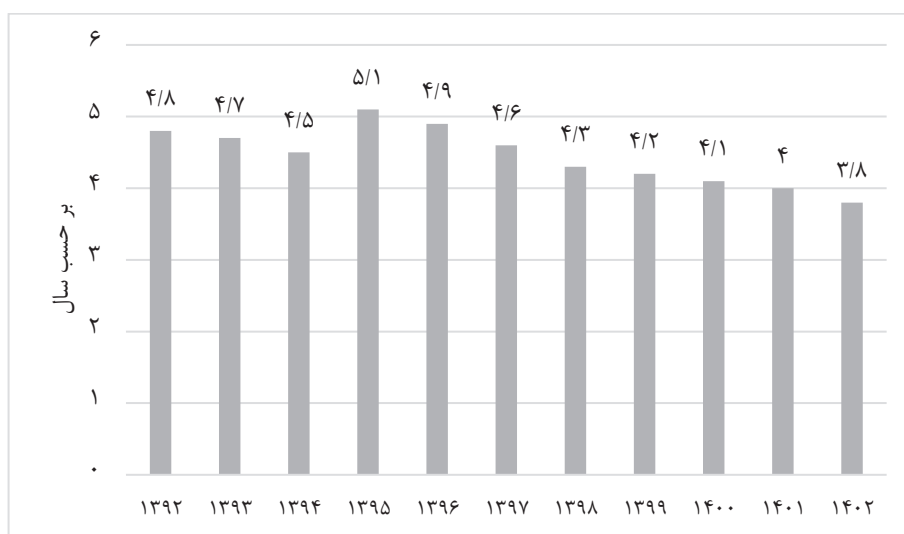
شکل ۱۲. نمودار تغییرات میانگین سن مردان در زمان ازدواج مرتبه اول و تجربه پدر شدن برای مرتبه اول از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲

مأخذ: درگاه آمارهای انسانی سازمان ثبت احوال کشور و پاسخ نامه ارسالی از سازمان ثبت احوال کشور با شماره ۱۴۰۳/۵۹۰۲۱۷ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۵/۱۳.

بر این اساس، الگوی فاصله زمانی میان سن مردان در زمان ازدواج مرتبه اول تا تجربه پدر شدن برای بار اول از ۴،۸ سال در سال ۱۳۹۲ به ۳،۸ سال در سال ۱۴۰۲ کاهش یافته است. در واقع مردان نیز همچون زنان، به رغم به تأخیر افتادن زمان ازدواج، زمان تجربه والدگری شان به تأخیر نیفتاده است.

شکل ۱۳. نمودار تغییرات فاصله زمانی بین میانگین سن ازدواج مرتبه اول مردان و تجربه اولین پدری از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲

مأخذ: محاسبات محقق.

بر این اساس، با وجود روند افزایشی میانگین سن ازدواج مرتبه اول جوانان در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲، کاهش یافتن میانگین سن زنان در زمان تولد فرزند اول و عدم افزایش میانگین سن مردان در زمان تجربه اولین مرتبه پدر شدن در سال ۱۴۰۲ به نسبت سال ۱۳۹۲، حاکی از آن است که سن تجربه والدگری جوانان در بازه زمانی یاد شده کاهش یافته و این امر نشان‌دهنده این است که جوانان تجربه والدگری خود را به تعویق نمی‌اندازند. لذا به نظر می‌رسد با کاهش میانگین سن ازدواج مرتبه اول می‌توان به جوانان برای کاهش یا حفظ الگوی فاصله زمانی میان ازدواج تا تجربه والدگری و حتی تجربه متعدد پدری و مادری برای نیل به تعداد فرزند مطلوب‌شان کمک کرد.

۳. معرفی و بررسی عوامل تأخیر در استقلال‌یافتگی جوانان

شواهد و دریافت‌ها نشان می‌دهد عوامل متعددی در تأخیر زمانی ورود فرد به دوره بزرگسالی و وابسته بودن طولانی مدت افراد در سنین جوانی مداخله دارند که عمدتاً عوامل نهادی هستند. در گذشته دوره‌های زندگی افراد مبتنی بر نقش‌پذیری بود و به تبع آن رشدیافتگی و آمادگی به‌هنگام افراد برای ورود به هر کدام از این مراحل زندگی اصالت داشت و ویژگی سنی در خدمت تغییرات نقشی افراد بود. اما به‌نظر می‌رسد این مهم دستخوش تغییر جدی قرار گرفته و عوامل مختلفی موجب شده‌اند تا ویژگی سنی افراد اصالت پیدا کند؛ به‌گونه‌ای که نقش‌پذیری به‌هنگام فرد و ورود به‌موقع او به مراحل مختلف زندگی از اولویت نخست خارج شود. در واقع امروزه دوره‌ها و مراحل زندگی مبتنی بر نقش‌ها تعریف نمی‌شوند؛ بلکه تغییرات سنی تعیین‌کننده است. بدین صورت که وقتی فرد در بازه سنی قراردادی دوره نوجوانی یا آغاز جوانی قرار بگیرد؛ فارغ از توانمندی‌ها، ویژگی‌ها و حتی نیازهای او، به‌سبب اینکه در دوره قراردادی نوجوانی یا ابتدای جوانی قرار دارد، از آنها ایفای نقش مشخصی همچون تحصیل انتظار می‌رود و بدون توجه به دیگر نیازها و توانمندی‌های او، نه‌تنها به ایفای دیگر نقش‌ها همچون اشتغال و کسب درآمد ترغیب نمی‌شود، بلکه از پذیرش به‌هنگام مسئولیت‌ها و نقش‌های دیگر منع می‌شود. عوامل متعددی در تأخیر استقلال‌یافتگی جوانان نقش دارند که در ذیل معرفی و توضیح مختصر داده شده‌اند.

۳-۱. نظام آموزش عمومی

امروزه وزارت آموزش و پرورش متولی اصلی امر آموزش عمومی کشور محسوب می‌شود و اغلب افراد از سن ۶ سالگی به مدت ۱۲ سال به مدرسه می‌روند. براساس هدف کلان اول [سند تحول بنیادین آموزش و پرورش](#)، نظام آموزش و پرورش وظیفه دارد، افراد را به‌گونه‌ای تربیت کند که آماده ورود به زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی باشند. در واقع نظام آموزش عمومی مکلف است تا در محیط مدرسه علاوه بر بُعد تحصیلی، دانش‌آموزان را در دیگر ابعاد که با زندگی شایسته آنها ارتباط مستقیم دارند نیز توانمند سازد. در همین راستا ماده (۸۷) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) نیز بر سیاست «هر دانش‌آموز، یک مهارت شغلی، هنری و ورزشی» تأکید دارد. به‌رغم تأثیر مستقیم رشد ذوابعاد دانش‌آموزان بر ورود به‌هنگام آنها به دوره مسئولیت‌پذیری و استقلال‌یافتگی، اما محتوا و برنامه‌ریزی تحصیلی در مدرسه، عمدتاً با هدف موفقیت تحصیلی افراد انجام می‌گیرد و به دیگر موضوعات مرتبط با زندگی شایسته افراد همچون توانمندسازی دانش‌آموز برای مسئولیت‌پذیری به‌هنگام کمتر پرداخته می‌شود. در بیانات مقام معظم رهبری نیز موضوعی با این مضمون که «برنامه‌ریزی تحصیلی به‌گونه‌ای است که دانش‌آموز فرصت زیادی برای انجام دیگر امور پیدا نمی‌کند» مورد تأکید قرار گرفته است [۲۶].

۳-۲. نظام آموزش عالی

در سال‌های اخیر، تحصیلات آموزش عالی میان جوانان فراگیرتر شده است. در این خصوص در سال ۱۳۹۱، ۲۹٫۷ درصد از جوانان تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند که این عدد در سال ۱۴۰۱ به ۳۶٫۶ درصد افزایش یافته است [۴]. در دوره ۴ ساله کارشناسی، جوان دانشجویان تقریباً به‌طور تمام‌وقت درگیر تحصیل می‌شود، لذا امکان اشتغال مستمر او به امر دیگری همچون مشارکت اقتصادی کم‌رنگ می‌شود. در بهترین حالت

اگر دانشجو موفق شود دوره کارشناسی را ۴ ساله تمام کند، از ۲۲ سالگی به بعد است که فرد فرصت بیشتری برای برنامه ریزی به منظور تأمین دیگر نیازهای زندگی خود همچون کسب درآمد دارد (البته برای پسران، دوره نظام وظیفه نیز به مشغولیت نهادی ایشان اضافه می شود)؛ این در حالی است که داده های آماری نشان می دهد طی سال های اخیر، جوانان تمایل بیشتری به ادامه تحصیلات دانشگاهی پیدا کرده اند؛ به گونه ای که سهم جوانان دارای تحصیلات تکمیلی از ۲،۹ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۵،۳ درصد در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است [۴]. گفتنی است، جوان مهم ترین دوره زندگی خود را در آموزش عالی می گذرانند؛ حال آنکه افزایش انعطاف سازو کار آموزشی دانشگاه و دوره تحصیلی کوتاه تر می تواند به استقلال یافتگی به موقع جوان کمک کند. ارائه صرف محتوای تخصصی درسی در دانشگاه، انطباق کم آن با نیازمندی های فرد برای ورود به دوره بزرگ سالی و همچنین وجود فاصله میان محیط دانشگاه با بازار کار، عوامل مهم دیگری هستند که استقلال یافتگی جوان را به تعویق می اندازند.

۳-۳. نهاد خانواده

به سبب آنکه بخش قابل توجهی از کارکردهای آموزشی و تربیتی خانواده به نظام آموزش رسمی کشور واگذار شده، بنابراین از قدرت این نهاد در امر تربیت و جهت گیری زندگی فرزند خود کاسته شده است. با وجود آنکه یکی از کارکردهای این نهاد، آماده سازی و توانمندسازی فرد برای مسئولیت پذیری و ورود موفق به دوره بزرگ سالی بوده، اما امروزه خانواده در خدمت نظام آموزش رسمی برای موفقیت تحصیلی فرزند کوشش می کند. چنین وضعیتی موجب شده تا تشویق و آماده سازی فرد از سوی خانواده برای نقش پذیری همچون اشتغال، ازدواج و تشکیل خانواده از اولویت های نخست خارج شوند و در سایه موفقیت تحصیلی قرار گیرند.

۳-۴. سربازی

بر اساس بند «الف» ماده (۴) قانون اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۰/۰۸/۲۲، مدت زمان دوره ضروری خدمت ۲۴ ماه است که ستاد کل نیروهای مسلح با کسب اجازه از فرماندهی کل قوا می تواند مدت دوره ضرورت را افزایش یا کاهش دهد. بر همین اساس در سال ۱۴۰۳، طول دوره سربازی از سوی این ستاد ۲۱ ماه تعیین شده است [۲۷]. به رغم اینکه در نگاه عموم جامعه دوره سربازی منجر به افزایش مسئولیت پذیری جوان می شود، اما علاوه بر زمان طولانی و تمام وقتی که جوانان در سربازی سپری می کنند، محتوای ارائه شده در این دوره نیز به گونه ای است که با برنامه ها و نیازهای آتی فرد تناسب حداقلی دارد. سربازی همچون دوره های تحصیلات عمومی و عالی به اهداف مقطعی و مختص آن دوره می پردازد و مراحل مختلف زندگی و دوره های نقشی افراد ذیل یک کل واحد مورد توجه قرار نمی گیرند. چنین وضعیتی موجب می شود تا افق دید برنامه ریزی و هدایت گری در این دوره ها محدود شود و آینده نقشی جوانان از دستور کار خارج شود. البته در سال های اخیر اتخاذ سیاست هایی همچون ارائه تسهیلات ویژه به سربازان متأهل، نشان می دهد که تغییرات مثبتی در راستای آنچه گفته شد به وجود آمده، اما ضرورت دارد که این نوع نگاه بسط یابد و فراگیر شود؛ زیرا ساختار و محتوای سربازی، ورود افراد در آغاز جوانی به دوره بزرگ سالی و پذیرش مسئولیت نقش های مختص این دوره را به تعویق می اندازد.

۳-۵. نظام قانونی و حقوقی

نظام حقوقی و قانونی فعلی کشور، بهره مندی افراد از بخش قابل توجهی از خدمات اجتماعی را منوط به داشتن شرط سنی ۱۸ ساله متقاضیان کرده است. شرکت در انتخابات، دریافت پروانه کسب برای راه اندازی کسب و کار، اخذ گواهی نامه رانندگی، انجام معاملات، نقل و انتقال املاک، خرید سیم کارت از جمله موضوعاتی هستند که در حالت عادی فرد زیر ۱۸ سال نمی تواند نسبت به آنها مبادرت کند و در موضوعاتی همچون بهره مندی از خدمات نظام بانکی مثل داشتن حساب بانکی با محدودیت هایی مثل عدم امکان اخذ تسهیلات، داشتن دسته چک و ... روبه رو است. در واقع پذیرش کنشگری رسمی فرد از سوی حاکمیت با تأخیر همراه است و به جامعه چنین القا می شود که فرد تا قبل از ۱۸ سالگی

مورد پذیرش محافل قانونی و رسمی نیست. در موضوع استخدام دولتی، حداقل سن مورد پذیرش برای اشتغال افراد در بخش دولتی افزایش می‌یابد. براساس بند «الف» ماده (۴۲) **قانون مدیریت خدمات کشوری**، مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۸۶/۰۷/۰۸، یکی از شروط عمومی برای استخدام در دستگاه‌های اجرایی داشتن سن حداقل بیست سال تمام ذکر شده است. در چنین حالتی جامعه و حتی خود فرد نیز می‌پذیرند که جوان باید با تأخیر وارد دوران استقلال یافتگی شود. فارغ از مشخص نبودن ابتدای قانون بر سن ۱۸ سالگی به عنوان مرز میان به رسمیت شناختن و به رسمیت نشناختن جوان از سوی نظام قانونی برای کنشگری اجتماعی، بلوغ فکری و توانمندی‌های کنونی افراد و تبعات این سیاست به گونه‌ای است که اثربخشی مثبت چنین تصمیمی در بهبود استقلال یافتگی را محل تردید قرار می‌دهد.

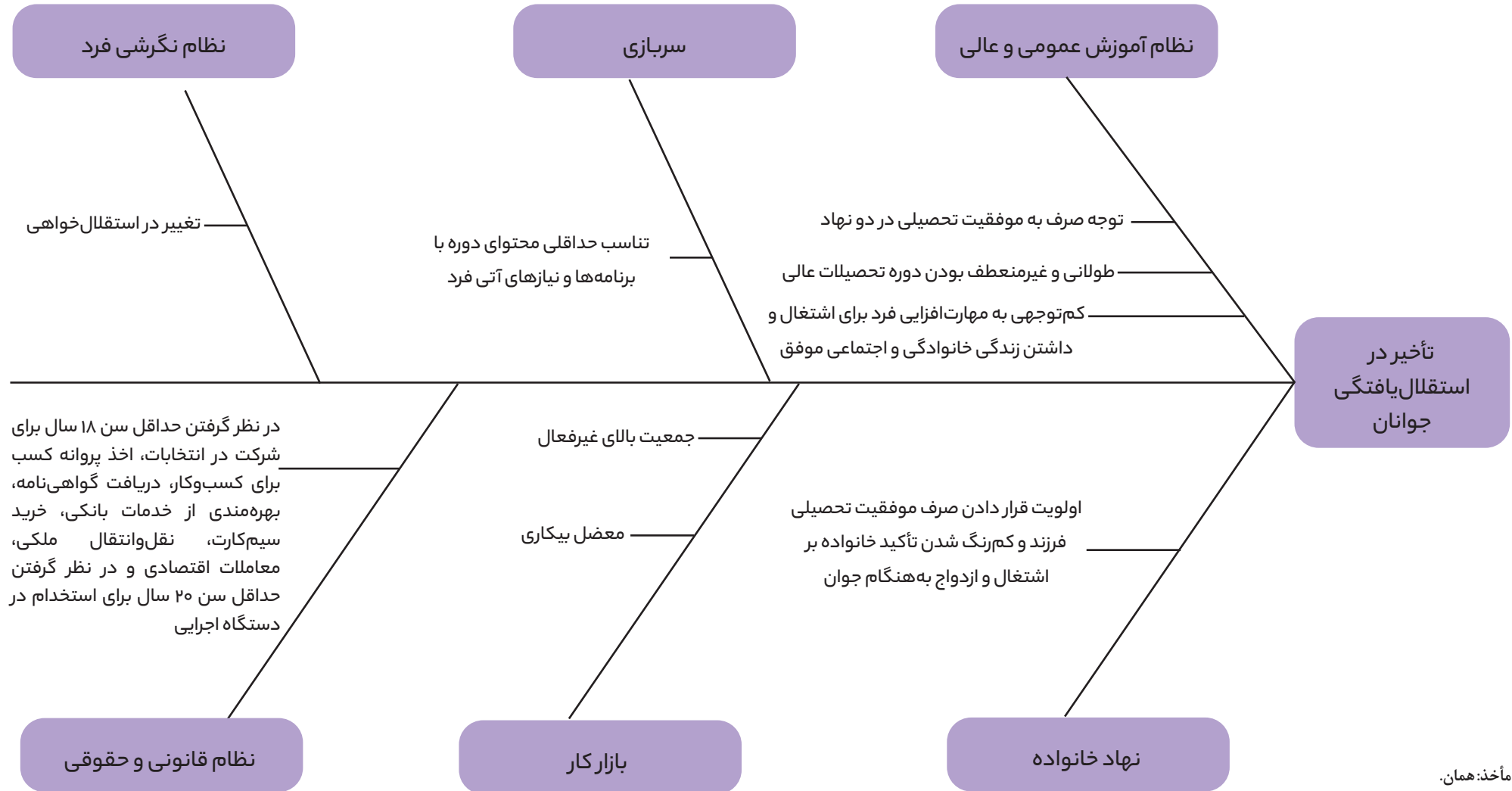
۳-۶. بازار کار

استقلال مالی منوط به کسب درآمد از طریق فعالیت اقتصادی مطلوب و اشتغال پایدار است. با وجود آنکه کسب درآمد اقتصادی از جمله اهداف مهم جوان هاست، اما داده‌ها نشان می‌دهد اغلب آنها فعالیت اقتصادی به‌هنگام و فراگیری را تجربه نمی‌کنند [۱۴]. در حال حاضر میزان مشارکت اقتصادی گروه جوانان، پایین ارزیابی می‌شود. بنابر داده‌های مرکز آمار بیش از ۵۳٫۲ درصد از جوانان، غیرفعال هستند و همان‌گونه که در بخش بیان مسئله بدان اشاره شد، در مقایسه با کشورهای دیگر، این میزان مشارکت نامطلوب است. عدم فعالیت اقتصادی به‌منزله تداوم وابستگی مالی به نهاد خانواده است و میزان فعالیت اقتصادی بیان شده، با دغدغه اصلی جوانان هم‌خوانی ندارد. همچنین جوانانی که برای ورود به بازار کار تمایل دارند، دوره طولانی بیکاری ۱ سال و ۸ ماهه را می‌گذرانند و نرخ بیکاری بالای ۱۶٫۳ درصد را تجربه می‌کنند [۲۸].

۳-۷. نظام نگرشی فرد

نگرش‌ها و ادراک جوان‌ها نسبت به استقلال یافتگی و پذیرفتن نقش‌های بزرگ‌سالی در کیفیت و زمان مستقل شدن آنها تأثیرگذار است. نگرش و جهان‌بینی می‌تواند جوان را به سوی بزرگ‌سالی و مستقل شدن سوق دهد یا می‌تواند استقلال و ورود به بزرگ‌سالی را برای فرد غیرجذاب کند؛ به‌گونه‌ای که با وجود فراهم بودن لوازم و امکانات، اما علاقه و تمایلی به استقلال نداشته باشد. به‌نظر می‌رسد در استقلال‌خواهی گروهی از جوان‌ها تغییرات جدی ایجاد شده است که موضوع استقلال یافتگی او را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. در حال حاضر ۳۴٫۸ درصد جوانان مجرد مایل به استقلال یافتن از والدین خود نیستند [۱۴]. همچنین به‌نظر می‌رسد در برخی موارد مصادیق و نشانگرهای بزرگ‌سالی از سوی نسل جوان در حال تغییر است؛ بدین صورت که شاخص‌های بزرگ‌سالی از نقش‌های اجتماعی به سوی نشانگرهای ذهنی و فردی در حال سوق پیدا کردن هستند [۲۹]. به‌عبارت دیگر، مصادیق مستقل بودن، عمدتاً معطوف به نقش‌های اجتماعی همچون ازدواج است، اما نسل جوان در برخی موارد، این مصادیق را جزء نشانه‌های استقلال یافتگی بر نمی‌شمرد و به‌جای آن، ویژگی‌های فردی و معطوف به زندگی فردگرایانه همچون توانایی تصمیم‌گرفتن برای خود را، به‌عنوان نشانگر استقلال یافتگی مطرح می‌کند. فردگرایی میان جوانان به‌عنوان یکی از عوامل این رخداد در سال‌های اخیر افزایش یافته است. براساس یافته‌های موج دوم پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۳۸۲، ۵٫۸ درصد جوانان موافق‌گویه «آدم فقط باید به فکر خودش باشد و به هیچ‌کس دیگر اهمیت ندهد» بوده‌اند، این در حالی است که در سال ۱۳۹۴ و براساس یافته‌های موج سوم پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، ۲۰٫۷ درصد جوانان موافق‌گویه «در اوضاع فعلی آدم فقط باید به فکر خودش باشد» بوده‌اند [۲۵] [۲۴]. با وجود افزایش فردگرایی، اما این مسئله یک‌پنجم جوانان است و آنچه عمومیت دارد، تمایل بالای جوانان به نهادهای اجتماعی همچون خانواده به‌عنوان مهم‌ترین رکن جامعه است. در این راستا، ۸۹٫۷ درصد از مردان جوان و ۹۲٫۲ درصد از زنان جوان، نهاد خانواده را به‌عنوان مهم‌ترین موردی که در زندگی جوان دارای اهمیت است معرفی کرده‌اند [۱۴]. لذا باید از ظرفیت غالب موجود در اهمیت جایگاه خانواده در بین جوانان در راستای کاهش سن تشکیل خانواده و استقلال یافتگی استفاده حداکثری کرد.

شکل ۱۴. نمودار استخوان ماهی عوامل مؤثر بر به تعویق افتادن استقلال‌یافتگی جوانان

مأخذ: همان.

۴. جمع‌بندی

استقلال یافتگی افراد معطوف به مسئولیت‌پذیری و ایفای نقش‌های مهم ازسوی آنها در حوزه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و نهاد خانواده است. تأخیر در مستقل شدن جوانان موجب می‌شود تا پیشرفت کشور در عرصه‌های چهارگانه گفت‌وگو، پیشرفت شامل عرصه‌های فکری، زندگی، علمی و معنوی دچار مسائل جدی شود. مطالعه و بررسی نشانه‌های استقلال یافتگی شامل تشکیل خانواده، کسب درآمد و پدر و مادر شدن (والدگری) نشان می‌دهد، به‌رغم آنکه میانگین سن مردان و زنان جوان در زمان تولد فرزند اول در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش نیافته است، اما مردان و زنان جوان به ترتیب در اواخر دهه چهارم زندگی و اواسط دهه سوم زندگی ازدواج می‌کنند و سهم وضعیت هرگز ازدواج نکرده میان جوانان در حال افزایش است. همچنین نرخ مشارکت اقتصادی این افراد پایین ارزیابی می‌شود و پایداری شغلی جوانان در اواخر دهه سوم زندگی شان رخ می‌دهد. بنابراین گزاره‌های آماری مربوط به نشانگرهای تشکیل خانواده و کسب درآمد نشان می‌دهند جوانان با تأخیر استقلال می‌یابند و وارد بزرگسالی می‌شوند. در مورد نشانگر والدگری نتایج به دست آمده نشان از مثبت بودن وضعیت آن در استقلال یافتگی جوان است. در واقع به‌رغم افزایش میانگین سن ازدواج جوانان، همچنان والدگری با فاصله کمتری از ازدواج اتفاق می‌افتد و تمایل به داشتن تعداد فرزند بیشتر افزایش پیدا کرده است.

شکل ۱۵. گزاره‌های استدلالی تأخیر در استقلال یافتگی تعویق جوانان

مأخذ: همان.

عواملی که موجب شده تا استقلال یافتگی جوانان به تأخیر بیفتد عبارتند از:

■ **نظام آموزش عمومی و عالی:** به رغم تأکیدات اسناد بالادستی حوزه آموزش و پرورش بر رشد و تربیت ذوابعاد دانش آموزان و ضرورت آماده کردن آنها برای داشتن زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی، اما برنامه آموزشی مدرسه اغلب بر موضوع تحصیل و موفقیت تحصیلی تأکید می کند و کمتر به مهارت آموزی دانش آموزان در حوزه های مرتبط با استقلال یافتگی به هنگام می پردازد. در نهاد آموزش عالی نیز، محتوای ارائه شده عمدتاً با هدف ارتقای سطح توانمندی تحصیلی افراد است و مهارت مند شدن جوانان دانشجوی برای ورود به موقع به دوره بزرگ سالی به اندازه موفقیت تحصیلی مورد توجه قرار نمی گیرد. افزون بر محتوا، دوره تحصیلات عالی نیز طولانی و گاهی غیر منعطف است. جوان دانشجوی به ویژه در دوره کارشناسی به سبب اشتغال تمام وقت به تحصیل امکان پرداختن به موضوعاتی همچون اشتغال پایدار هم زمان با تحصیل ندارد.

■ **نهاد خانواده:** در حال حاضر نظام آموزش به عنوان نهاد رسمی امر پرورش و تربیت کودکان و نوجوانان به شمار می رود. خانواده نیز به تبعیت از این نهاد بر موضوع موفقیت صرف تحصیلی فرزند تأکید می کند و بر مهارت مندی او در حوزه های مرتبط با استقلال یافتگی همچون اشتغال و تشکیل خانواده به هنگام تأکید کمتری دارد.

■ **نظام حقوقی و قانونی:** در نظر گرفتن سن قانونی ۱۸ سالگی به عنوان حداقل سن بهره مندی از خدمات اجتماعی همچون؛ مشارکت در انتخابات، اخذ پروانه کسب، دریافت گواهی نامه، بهره مندی از خدمات بانکی، خرید سیم کارت، نقل و انتقال ملکی و انجام معاملات اقتصادی، یا اعمال شرط حداقل سن ۲۰ سال تمام برای استخدام در دستگاه های اجرایی موجب می شود تا به جوان چنین القا شود که قبل از آن مورد پذیرش نظام حقوقی و قانونی قرار ندارد. این مسئله بر استقلال یافتگی جوانان اثرات منفی می گذارد.

■ **دوره سر بازی:** محتوای دوره سر بازی با برنامه ها و نیازهای آتی مردان جوان تناسب حداقلی دارد. لذا در چنین شرایطی ورود افراد به بزرگ سالی به تعویق می افتد.

■ **بازار کار:** طبق داده های مرکز آمار، مشارکت پایین اقتصادی به همراه دوره بیکاری طولانی و نرخ بالای بیکاری موجب شده تا موضوع کسب درآمد و فرایند انتقال جوانان به دوران استقلال یافتگی با چالش و تأخیر همراه شود.

■ **نظام نگرشی فرد:** نگرش جوانان نسبت به مستقل شدن و استقلال خواهی، بر وضعیت استقلال یافتگی آنها تأثیر قابل توجهی می گذارد. به سبب رشد فرد گرایی، نسل جوان به جای برخی از نشانگرهای استقلال یافتگی که عمدتاً معطوف به نقش های اجتماعی و خانوادگی بودند، مصادیق فرد گرایی را به عنوان نشانگر استقلال یافتگی معرفی می کند. در چنین شرایطی جوانان نسبت به پذیرفتن نقش های خانوادگی و اجتماعی ضرورت و تمایل بالایی متصور نخواهند بود و بیشتر بر ابعاد فرد گرایی تأکید می کنند، لذا مسئولیت پذیری و استقلال یافتگی آنها با تأخیر مواجه خواهد شد. البته تغییر نظام نگرشی جوانان در ابتدای تحول خود قرار دارد و همچنان خانواده در نظام نگرشی آنان از جایگاه بالایی برخوردار است. اما عدم مداخله سیاستگذاران در این موضوع می تواند منجر به افزایش رشد فرد گرایی و در نهایت افزایش استقلال خواهی و استقلال یافتگی فرد گرایی شود.

این گزارش با هدف بیان مسئله بودگی تأخیر در استقلال یافتگی جوانان و ترسیم ابعاد مختلف آن نگارش یافته است. به منظور مطالعه تفصیلی و دقیق عوامل تأخیر در استقلال یافتگی، هر کدام از موارد فوق، موضوع گزارش مجزایی خواهند بود تا برای حل مسائل پیش روی استقلال در سنین به هنگام، راهکارهای سیاستی مناسب و مؤثری پیشنهاد داده شود.

منابع و مآخذ

- [۱] «بیانات در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۹۰۹۱۰.
- [۲] «بیانات در دیدار استادان و دانشجویان کردستان»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۲۷/۰۲/۱۳۸۸۰۲۲۷.
- [۳] «فراخوان رهبر انقلاب برای تکمیل و ارتقاء الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۷۰۷۲۲.
- [۴] مرکز آمار ایران، «داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار ۱۴۰۲»، ۱۴۰۲.
- [۵] دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، «بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۲۲ بهمن ۱۳۹۷.
- [۶] «داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۷»، مرکز آمار ایران.
- [۷] «داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار ۱۴۰۱»، مرکز آمار ایران.
- [8] ILo, "Statistics on youth", iloostat.ilo.org, [Online] Available : <https://iloostat.ilo.org/topics/youth>.
- [۹] مرکز آمار ایران، «جداول داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲».
- [۱۰] مرکز آمار ایران، «جداول داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۴۰۰».
- [۱۱] سازمان ثبت احوال کشور، «جدول اکسل داده‌های مربوط به رویدادهای چهارگانه حیاتی سال ۱۳۹۱ و ۱۴۰۰».
- [12] United Nations, "World Population Prospects (2024)".
- [۱۳] الهه. حجازی، زهره. سلیمانی و نرجس. لاری، «پایان نوجوانی، آغاز بزرگسالی: شکل‌گیری مرحله تحولی ظهور بزرگسالی»، رویش روان‌شناسی، سال ۸، شماره ۷، شماره پیاپی ۴، ۱۳۹۸.
- [۱۴] «پیمایش ملی الگوها و آرمان‌های جوانان ایران»، شرکت بین‌المللی نقش کلیک، استفاده از داده‌ها بر اساس نامه ارسالی به شماره ۱۴۰۱/۱۶۲۰۰/۸۲ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۴/۳۱، ۱۳۹۸.
- [15] M. Sironi and F. F. Furstenberg, "Trends in the Economic Independence of Young Adults in the United States: 1973–2007," *Population and Development Review* 38(4), pp. 609-630, 2012.
- [16] I. Pitti and D. Tuorto, *I Giovani nella Società Contemporanea. Identità e Trasformazioni*, Carocci, 2021.
- [17] W. Clark, "Delayed transitions of young adults," *Statistics Canada*, 2008.
- [۱۸] مسعود. کیانی و الهه. حجازی، «مفهوم گذار به دوره بزرگسالی در میان پیش‌بزرگسالان ایرانی: چشم‌انداز فرهنگی و اجتماعی»، روان‌شناسی فرهنگی، سال اول، شماره ۱، ۱۳۹۶.
- [۱۹] زهره. سلیمانی، الهه. حجازی، زهرا. نقاش و نرجس. لاری، «ساخت و بررسی ویژگی‌های روانسنجی ابزار نشانگرهای بزرگسالی در جمعیت دانشجویی: روایی و پایایی»، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، سال نهم، شماره ۳۵، بهار ۹۸، ص ۱۳۳ تا ۱۵۹، ۱۳۹۸.
- [۲۰] محمدسعید. ذکائی، «گذار به بزرگسالی و جوانی رو به تغییر»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره چهارم، شماره ۳، ص ۳-۲۷، ۱۳۸۱.

[21] J. Chacaltana, S. Elder and M. Lee, "Youth transitions and lifetime trajectory," International Labour Organization, Geneva, 2019.

[۲۲] «گزارش وضعیت اجتماعی و فرهنگی ایران بهار ۱۴۰۳»، مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳.

[۲۳] ایسپا، «پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان کشور»، وزارت ورزش و جوانان، دریافت داده‌ها بر اساس نامه ارسالی به شماره ۴۰۹۸/۱۶۲۰۰/۸۲ در تاریخ ۱۳۹۹/۰۳/۳۱، ۱۴۰۳/۰۳/۳۱.

[۲۴] «یافته‌های پیمایش در ۲۸ مرکز استان کشور؛ ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان/موج دوم»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۲.

[۲۵] «یافته‌های پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان؛ موج سوم (۱۳۹۴)»، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۵.

[۲۶] «بیانات در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۲/۰۱.

[۲۷] خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، «واکنش سردار کمالی به خبری در مورد کاهش مدت سربازی: کذب است»، ۲۷ خرداد ۱۴۰۳.

[۲۸] مرکز آمار ایران، «داده‌های خام طرح آمارگیری نیروی کار سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱».

[29] J. Arnett, "Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context," Human development, pp. 41(5-6), 295-315, 1998.

[۳۰] «مصوبات شورای عالی جوانان ابلاغ شد»، خبرگزاری دانشجو، ۱۳۹۸/۰۲/۲۲. کد خبر: ۷۶۳۵۷۳.

گزیده سیاستی

نتایج گزارش نشان می‌دهد، استقلال‌یافتگی جوانان به سبب افزایش سن ازدواج و سن پایداری اشتغال با تأخیر همراه است. نهادهای آموزش عمومی و عالی، خانواده، نظام حقوقی و قانونی، نظام نگرشی افراد و سربازی از جمله عوامل بروز این مسئله به‌شمار می‌روند.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir